

О. Хахалін,
магістр богослов'я (теології)
асистент кафедри філософської антропології
пошукач кафедри етики та естетики
Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова
м. Київ
e-mail: aakhakhalin@icloud.com

ПАРАДИГМІЧНІ ЗАСАДИ ПАЛОМНИЦТВА НА СВЯТИХ МІСЦЯХ

В статті визначаються пріоритети святих місць як засади здійснення паломницької діяльності. Надається аналіз предметно-речовинного комплексу ритуального простору паломництва як фактору продукування синергії – етично-естетичного феномену поклоніння.

Ключові слова: культура, святі місця, проща, обмін місцями, туризм.

Priorities of the sainted places as principles of realization of activity of pilgrim are determined in the article. The analysis of subject and matter complex of sacral space of pilgrimage is given as to the factor of producing of synergy – ethics and aesthetically beautiful phenomenon of worship.

Keyw ords: culture, sainted places, pilgrimages, exchange, placed, tourism.

В статье определяются приоритеты святых мест как принципы осуществления деятельности паломника. Предоставляется анализ предметно-вещевого комплекса ритуального пространства паломничества как фактору продуцирования синергии – этико-эстетического феномена поклонения.

Ключевые слова: культура, святые места, богомолье, обмен местами, туризм.

Паломництво в його ідеологічному, культурологічному та творчому змісті несе в собі певний етос, тобто онтологічний устрій етики як орієнтовану на божественну та людську реальність регулятивну нормативну базу щодо вміння людини пересуватись, знаходити місце свого буття в реаліях космічної далечини, в сакральному космосі, де формується порядок, лад, устрій як культурний, так і божественний, знаходити місце божества.

Проблема філософсько-культурологічних визначень паломництва як практики культури досліджувалася у роботах С. Житенєва, І. Кучмаєвої, В. Расторгуєва, М. Еліаде [1; 2; 3; 6] та ін., адже мало визначені соціокультурні ознаки проблеми.

Паломництво – це не лише мандри до святих місць, це мандри до всіх місць, де можлива святість. Тобто звичайне помешкання теж є цінністю для людини, бо в цьому місці є можливим присутність божества. Тобто паломництво перетворюється в тотальну метафору культури. Із свого автентичного сакрально визначеного ідеологічного змісту воно міркує до профанного, більше того, метафорично-алегоричного місцеперебування особистого божества. І всі мандри души, які здійснюються в цьому світі, посвячуються ідеалам, Абсолютам. А цей Абсолют визначається як приховане буття, як можливість.

М. Гайдеггер пише: «Якщо ж за домовленістю основного значення слова етос назва «етика» повинна визначать, що вона осмислює місцеперебування людини, то думка, що продумує істину буття в сенсі визначальної стихії людини як екзистуючого ітства є сама по собі етика в її вищоці. Думка ця, разом з тим, є також і не тільки етика, тому що вона є онтологія. І справді, онтологія завжди мислить лише сутне (OV) в його бутті. Поки, однак, не осмислена істина буття, будь-яка онтологія залишається позбавленою своєї засади. Тому думка, яка намагалась в «Бутті та часові» увійти в істину буття, назвала себе фундаментальною онтологією. Фундаментальна онтологія намагається повернутись до тих сутнісних засад, з яких виростає осмислення істини буття. Вже через цю іншу постановку питання це осмислення виходить за рамки «онтології» та метафізики. Але «онтологія»,

будь то трансцендентальна, або докритична, підлягає критиці не тому, що продумує буття сутнього і при цьому занурює буття в поняття, а тому, що не продумує істину буття, і тим самим, випускає з виду, що є більш строге мислення, ніж понятійне. Думка намагається увійти в істину буття, в скудності першого пориву вона дала слова лише дуже мало чому із абсолютно іншого виміру» [4, с.216].

Ми потрапляємо в цікаву ситуацію: думка, рефлексія, яка намагається осмислити поле спілкування, тим чи іншим чином, починає осмислювати сам тип цього рефлектування, починає вступати в критичне відношення до мислення як оцінки та переоцінки словесно даної реальності, бо вона визначається вже в слові. Тобто слово паломника, дискурс паломника і комунікативна структура актів ведуть до Богоспілкування, Богооткровення, Богобачення, теофанії, Богоявлення, прямого входження божества в реальність, епіфанії як відчуття та сприйняття Божественного на слух. Епіфанія в давньогрецьких міфах, поемах Гомера визначається як слухове явище.

Ці дефініції поєднуються ще в одному слові, яке вводять синтетичне поняття явища божественного або сакрального взагалі — ієрофанія. Слово вводить Мірча Еліаде. Термін був введений саме для позначення, що з'являється не лише Божество і не лише теофанія або епіфанія, — без слів, без облич, що стає найважливішим актом наявності в світі людини Абсолюту. Немає ані ікон, ані «Священного писання», немає ніяких текстів, але місце має святість. Воно є святим місцем. Чому? Тому, що в ньому є лише можливість Божества.

Ієрофанія як тотальна наявність іншого і сакралізація цього іншого, що фактично означає обмін цінностями, визначається в усіх релігіях, у всіх вірах, визначається ритуально та міфологічно, символічно та естетично. Звернемось до дослідження М. Еліаде, щоб побачити, наскільки актуально визначаються категорії етосу, онтології, співбуттєвої онтології М. Бахтіна і фундаментальної онтології М. Гайдеггера як своєрідні матриці інтерпретативної реальності для осмислення паломництва в реаліях релігійно-культурних конфігурації.

Еліаде починає з неба, говорить, що найбільш розповсюдженою в світі є молитва — звернена до небесного Батька: „Отче наш, іже еси на небесі...” Можливо, що всі найбільш ранні молитви біли звернені до того ж самого небесного Батька. Важливо, що небо розкривається саме таким — безкінечним і трансцендентним. Небесне склепіння — це те, що оточує людину і свідчить про мінливість її буття. Земний аналог неба — пустеля. У пустелі немає меж, а будь-яка річ нагадує зірку. Людина легко в'яне у піску, її важко пересувається в пустелі. Недарма всі пустельники були першими святими і християнськими самітниками. Перший небесний Бог усувається і залишає місце для інших об'єктів поклоніння і почитання. Відбувається певна субституція — заміна божества як заміна місць, і від далекої транспозиції Землі і неба людина приходиться до транспозиції Божества і людини на Землі. Таким чином, конкретизація місця, визначення тотемів, каменів, дольменів в і інших способів маркування Абсолюту на Землі надає можливість його презентації в земних умовах. Ієрофанія неба перетворюється в ієрофанію Сонця. Так, Велика Богиня, яка вважалась богинею неба, замінюється сонячним культом, який фактично стає основним для всіх давніх цивілізацій, зокрема для Австралії, Африки, Малонезії, Єгипта, Месопотамії і ін.

М. Гайдеггер в роботі «Виток творіння» каже: «Що надає речам їх постійність і непорушність, а водночас визначає їх спосіб чуттєвого натиску, все яскраве, звучне, розфарбоване, тверде — все це речовинність речі. Разом з таким визначенням речі як іством співвідноситься вже і форма, постійна сталість речі, її конструкція, яка складається з того, що іство співвідноситься з формою. Річ є сформоване іство. Таке тлумачення речі може складатися з безпосередньо зорового уявлення про річ, в якому річ захоплює нас своїм видом, ейдосом. В синтезі з'єднання іства і форми знайдено, зрештою, те поняття речі, яке однаково добре підходить до речей природи і до речей людського споживання» [5, с. 60].

Святі місця, святість місця — це аналог речі в собі, це аналог неба над головою. Паломництва в святі місця — це аналог паломництва в небо, мандрів чумацьким шляхом. Діалог з Великою Ведмедицею, який здійснював всім відомий герой роману «Страждання молодого Вертера» у Гетте, коли він бачив світ з позиції дистанції Великої Ведмедиці, і коли це бачення закінчилось самогубством — це поразка не лише романтичного світоустрою. Це поразка всього людства перед недосяжним Абсолютом. Тому цей роман так приваблює та досі. Сама топографія, топонімія, топологія простору паломника пов'язана з теологією неба та теологією землі. Святість місця, обмін місцями є та ієрофанія, яка лише розкриває можливість буття Божества в світі.

Список використаних джерел

1. Житенев С. Ю. *Религиозное паломничество в христианстве, буддизме и исульманстве: социальные, коммуникационные и цивилизационные аспекты* / С. Ю. Житенев. — М. : Идрик, 2012. — 263 с.
2. Кучмаева И.К. *Православное паломничество как путь приобщения к святыням христианства* / И.К. Кучмаева // *Сотериологический смысл паломничества. Сб. Мат. Научн.-метод. Конф. . — 12 фефрала 2007. — М., 2007. — С. 44 — 52.*
3. Расторгуев В.Н. *Возвращение святынь и судьба России* / В. Н. Расторгуев // *Церковь и время, № 2 (43).* — М., 2008. — С. 243 — 255.
4. Хайдеттер М. *Время и бытие* / Мартин Хайдеггер. — М. : Республика, 1993. — 448 с.